

Barnlitteraturåret 2022

Om litteraturen ska spegla, kommentera och utmana sin samtid, vad säger då utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2022 om världen vi lever i?

En bok som verkligen kommenterar dagens samhälle är *Hundra dagar hemma* av **Matilda Gyllenberg** (illustrerad av **Maria Sann**). Hemmasittande skolelever har efter pandemin blivit ett omtalat ämne, som Gyllenberg skickligt skildrar ur barnets perspektiv. Romanen handlar om skolvägrande Nike, vars påtagliga ångest beskrivs träffsäkert i både ord och bild.

Medan boken delvis handlar om Nikes hemmasittande och de vuxnas handfallenhet, bildar mysteriet med den nedbrunna simhallen en röd tråd som både läsaren och Nike kan fokusera på. Till sammans med bästisen Mia försöker Nike lösa fallet som förbryllar polisen. Med Mia upplever Nike också stunder av glädje mitt i all ångest: ”Jag fnissade förvånat. En liten gul bubbla ploppade upp i magen. // Det blir oftast så där gult när jag hänger med Mia.”

Barnperspektivet fungerar uppfriskande väl och Matilda Gyllenberg imponerar stort som barnboks författare. Gyllenberg lyckas skriva en humoristisk feelgoodroman om ett tungt tema, samtidigt som hon inte låtsas komma med lösningar på några problem. Sanns svartvita illustrationer bidrar till den överhängande mörka känsla som Nike bär på. Även om det finns stunder av ljus ligger den

svarta ångesten hela tiden och lurar bakom hörnet.

Också *Skelettet* av **Malin Klingenberg** (text) och **Maria Sann** (illustrationer) behandlar barns ångest och rädsla ur ett träffande barnperspektiv. Bilderboken, som handlar om Teos rädsla för benrangel och skelett, har välförtjänt hyllats av recensenter för förhållandet mellan ord och bild samt det fungerande barnperspektivet. Själv fastnar jag främst för just samspelet mellan ord och bild. Mycket av berättelsen återges bara i bild och det finns en enorm effekt i detta. Med enkla medel och en avskalad estetik lyckas Sann fånga stora känslor i sina illustrationer. Brilljanta är även detaljerna, som de stämningsbringande dödskalleskuggorna som ruvar i bakgrunden. Också spelet mellan ljus och mörker bygger upp känslan av rädsla i boken.

Texten i sin tur ger tillräckligt med utrymme för att illustrationerna ska få skina – men är inte mindre viktig för det. Barnets naivitet fångas utmärkt i Klingenbergs formuleringar, som när Teo får se röntgenbilden av sin brutna arm och läkaren förklarar att skelettet är sönder: ”Jag tycker det är rätt åt det. Jag önskar att det hade gått sönder på ännu fler ställen.”

Medan texten genomgående berättas ur Teos perspektiv återges bilderna växelvis utifrån och genom Teos egen blick. Speciellt i uppslaget då Teo skräms av skelettkostymen – till den enkla, men samtidigt så träffande texten – Hej

Maria Sanna

Teo!” – blir Teos synvinkel en effektiv metod. Läsaren kan exakt leva sig in i skräcken i att möta ett självlysande skelett i ett bekmörkt badrum. Teos rädsla behandlas i boken genom diskussion med vuxna och lek med andra barn. Här finns en härlig träffsäkerhet där barnets oro tas på allvar i all sin orimlighet.

Premieringarna haglar

Att finlandssvensk litteratur tilldelas oproportionerligt mycket priser är något som har lyfts fram i höst och detta gäller inte minst just barn- och ungdomslitteraturen.

En av de uppmärksammade pristagarna är *Giraffens hjärta är ovanligt stort*, skriven och illustrerad av systrarna **Sofia** och **Amanda Chanfreau**. Boken, som tilldelades Finlandia Junior, handlar om den fantasifulle flickan Vega som bor på Giraffön med sin pappa. Sin mamma har hon aldrig träffat. Vega kan se djur som ingen annan ser, vilket gör pappans ögonbryn till ”branta hustak”. De har ändå en trevlig om än något inrutad vardag – tills den, enligt Vega, iskalla Viola träder in i pappans liv och hotar att frysa hans hjärta. För att rädda pappan från förfrysning försöker Vega tillsammans med kompiserna Nelson och sin morfar Hektor hitta den försvunna mamman.

I morfars kexmobil åker de till Fastlandet för att undersöka om Vegas mamma kan finnas på cirkusen där, eftersom Nelson ”genom ekvationen $x + 24v$

$-0^\circ + y = 100\%$ hade kommit fram till att Vegas mamma måste vara på cirkusen”. De knasiga djuren, de detaljrika beskrivningarna och de galna karaktärerna bygger upp ett strapatsrikt äventyr, som förenklat handlar om ett barns önskan att återföre sina föräldrar. Genom drag av magisk realism utgör verket en möjlighet att fly den grå verkligheten och sätta lite färg på vardagen. Boken är tidlös, men känns samtidigt viktig just nu, när paddor och plattor äter upp vår tid och fantasi.

Amanda Chanfreaus detaljrika illustrationer i blyerts för tankarna till Sven Nordqvist – här kan paralleller också dras till hans fantasifulle djur och kryp. Redan formgivningen med de tjocka pärmarna och det stora formatet skvallrar om högläsningsbok och sagor och illustrationerna bidrar till denna stämning. *Giraffens hjärta är ovanligt stort* känns rakt igenom lyxig och att detta är systrarnas debut, både som författare och illustratör, är nästan svårt att ta in.

Förutom *Giraffens hjärta är ovanligt stort* var även **Ellen Strömbergs** *Vi ska ju bara cykla förbi* samt *Myrornas rekordbok* av **Katja Bergum** och **Jenny Lucander** nominerade till Finlandia Juniorpriset. Av sex nominerade är således hälften böcker skrivna på svenska i Finland, vilket kanske säger något om vilken nivå de finlandssvenska barn- och ungdomsböckerna håller.

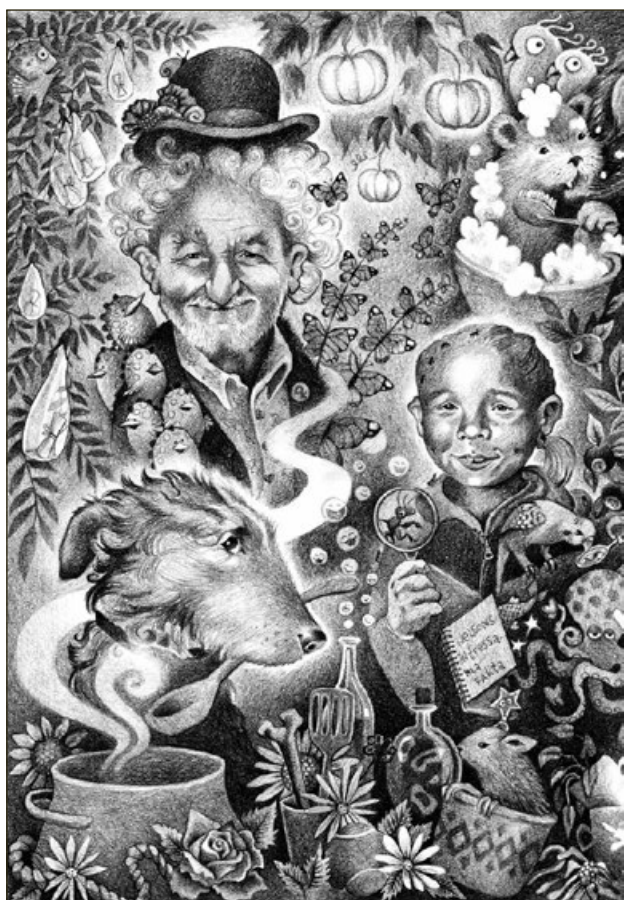
Utöver Finlandia Junior har Chanfreau och Chanfreau nominerats till Runeberg Juniorpriset som delas ut i februari. Övriga svenskspråkiga no-

minerade är *Här är alla andra, Lejon kommer* och feelgood-berättelsen *När farmor flög* av Annika Sandelin (text) och Jenny Lucander (illustrationer).

Kapitelboken handlar om den ganska ensamma nioårige pojken Joel som blir lämnad hos sin farmor i några veckor, då föräldrarna åker på arbetsresa till Kuwait. Joel känner inte sin farmor så bra och har måttligt stor lust att bo i hennes kattpisslukande lägenhet, där det bjuds på fryssoppa till middag varje dag. Dessutom sitter farmodern mest och lägger patients.

När Joel börjar läsa farfars gamla Fantomen-tidningar öppnas ändå en ny värld för honom. Genom serietidningarna hittar han också en vän i skolkompisen Jemima. Snart får Joel ändå annat att tänka på än trikåklädda superhjältar i serietidningar. Farmor har nämligen fått vingar och blivit superstark.

Efter en motvillig start börjar farmor småningom öva sig på att flyga och tar tillslut även med sig Joel på en hisnande flygtur över ett nattligt Helsingfors – förtrollande återgiven i Jenny Lucanders rosaskim-

Morfar Hektor och kompisen Nelson tecknade av Amanda Chanfreau i Giraffens hjärta är ovanligt stort.

rande illustrationer. När det verkligen gäller tvekar farmor inte heller att använda sina superkrafter för att skipa rättvisa. Mest tycker hon ändå om att sitta hemma och äta pizza.

Ungdomsromanen *Vi ska ju bara cykla förbi* premierades i sin tur, som första finlandssvenska bok någonsin, med det prestigefyllda Augustpriset i barn- och ungdomskategorin. I korthet handlar romanen om vännerna Manda och Malin som går i nian i en småstad där det aldrig händer något. Flickorna är något av outsiders i klassen och kallas för cyklarna eftersom de cyklar överallt. På klassen finns annars bara tontar och idioter, som snushockeyspelande Oskar och hans gäng samt radarparet Leila och Becka. Manda dagdrömmer om ett liv i New York medan Malin önskar sig en roman för att ruska om vardagen.

Strömbergs kanske främsta styrka ligger i att skildra människor och relationer. Ingenting är enkelt eller ytligt – till och med de jobbiga klasskompisarna Oskar, Becka och Leila ges djup och nyanser. I centrum för berättelsen ligger den träffsäkert skildrade vänskapen mellan Manda och Malin. Även om de är allra bästa vänner finns även här något som skaver. Allt är inte alltid perfekt:

Hur kunde hon? Vad tänkte hon med? Jag köper inte för en sekund att hon gjorde det för min skull. Hon visste hur jag känner för John. Hon visste att det borde vara jag som skrev till honom först.

Något Strömberg också lyckas med är att skriva in mångfald på ett äkta sätt. Funktionsvariation och sexualitet noteras och kommenteras utan att nödvändigtvis stå i fokus. Även detta lyfter boken och gör att den känns aktuell och viktig.

Ett uppsving för ungdomslitteraturen

Viktig är Strömbergs roman inte minst eftersom det rätt brist på ungdomsförfattare i Svenskfinland. År 2021 utkom till exempel bara två ungdomsromaner. Läget ser bättre ut 2022, då fyra böcker inom ungdomskategorin getts ut. Genrerna är dessutom varierade – i utgivningen ryms såväl relationsromanen som hästboken, sci-fi-dystopin och fantasyberättelsen.

Wilma Möller fortsätter imponera efter debuten med den fartfyllda hästboken *Allt att vinna 2020*. I sin nya roman *Kaamos. En andra chans* fortsätter hon skriva om hästar med intensitet och känsla. Det märks att författaren vet vad hon skriver om och allt från känslan av att falla av en häst till nervositeten under en tävling beskrivs träffande:

Doften av blött gräs och svettiga hästar. Speaker-
rösten som knappt hördes över blåsten när den
ropade upp nästa tävlande. [...] Och jag minns
hur Nuala störtade ut ur startfällan, ivrig och
orädd som alltid.

I romanen flyttar högstadietjejen Alexis Evans till Finland från den engelska landsbygden efter föräldrarnas skilsmässa och en traumatisk olycka till häst. Efter olyckan har Alexis bestämt sig för att aldrig rida igen – men allt förändras när hon träffar den kolsvarta ponnyn Kaamos, som också bär på en tung historia.

– Jag visste att jag aldrig skulle kunna glömma
Nuala, och hur jag svek henne, om jag fortsatte
med ridningen.
Jag gör en grimas. Försöker mig på ett leende.
– Men sen träffade jag Kaamos.

Temat för romanen är att försöka övervinna svårigheter och våga tro på en andra chans. Den ganska typiska berättelsen till trots lyckas Möller fånga läsarens intresse och väcka känslor.

Möller är en stark berättare med ett målade språk och mycket känsla. *Kaamos. Allt att vinna* är en riktig bladvändare och fast målgruppen för hästböcker i regel är ganska begränsad kan även andra än hästintresserade njuta av berättandet. Med detta sagt finns det absolut en marknad för hästböcker i Svenskfinland – speciellt såpass välskrivna som Möllers.

Sci-fi-dystopin *Sömnlandet* av **Henna Johansdotter** handlar om ett binärt indelat samhälle där män och kvinnor skiljs åt av en barriär. Några gråzoner finns inte och om man inte identifierar sig enligt någondera könet blir man tvungen att leva i lögn. Johansdotters dystopi är tankeväckande, men lyckas inte riktigt fånga läsaren trots de aktuella teman som diskuteras. Här får jag hålla med Julia Ebbe som i recensionen ”Cyberpunk och pandemi

– romanen *Sömnlandet* är ett smörgåsbord av sci-fitroper” (Svenska Yle 13.10.2022) menar att det är en berättelse med stor potential, medryckande tempo och levande språk som ändå vill lite för mycket.

Irmelin Sandman Lilius har för sitt författarskap tilldelats Svenska Akademiens pris till framstående författare av ungdoms- och barnlitteratur 2022. Hennes senaste ungdomsroman, *Baggens koja*, handlar om Silja som trots sin fattiga uppväxt försöker ta sig framåt och bygga upp ett liv i den fiktiva staden Tulavall. Hon flyttar in i Baggens koja – som vaktas av de välvilliga gengångarna Gåmmen och Are – och arbetar i bokhandeln Boklådan där hon gärna bläddrar i favoritboken *Vi och våra blommor*.

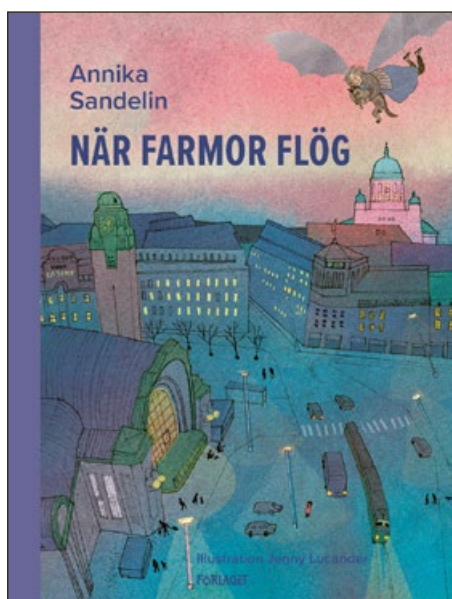
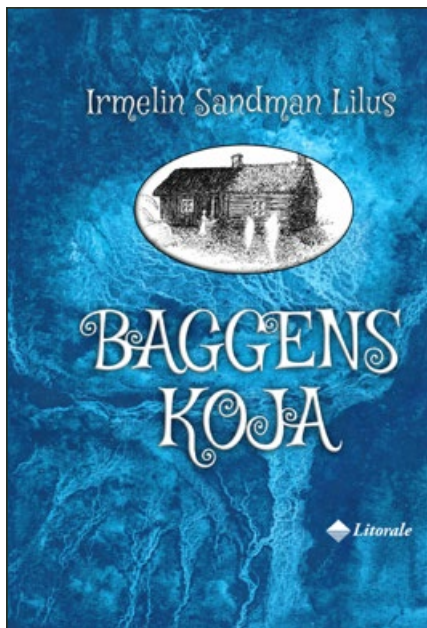
Hennes strävan att skapa en trygg vardag försvåras då hennes bror Stefan plötsligt dyker upp och mot hennes vilja flyttar in hos henne. Stefan har redan länge dragits med diverse skumma typer och stjäls också Siljas älskade bok för att sälja den.

Baggens koja är en bok om vardagens strävande, lycka och sorg – med ett stråk av magi. Texten bygger mycket på dialog, som ofta är skriven på dialekt vilket gör boken något tungläst. Tung blir den också på grund av ombrytningen – texten är både tät och liten. Överlag hade Baggens koja mått bra av större omsorg om formgivningen. Att boken helt gått under radarn trots Sandman Lilius uppenbara meriter kan nog delvis bero på det oinspirerande omslaget.

Med fokus på barns nyfikenhet

En intressant detalj i *Giraffens hjärta är ovanligt stort* är att rubriken på varje kapitel är något slumpartat faktum om djur – som att ”Giraffens tunga är blå” eller att ”Grodor dricker genom sitt skinn”. En stor del av dessa fakta står Vegas kompis Nelson för – Nelson är den där nörden med ett särintresse som han kan allt om och gärna delar med sig av. Jag tror det finns en sådan i alla skolor, i min lågstadielklass hette han Jacob och visste allt om andra världskriget. I Nelsons fall samlas informationen i boken *Nelsons Intressanta Fakta* och han är ”alltid på jakt efter flera roliga fakta att skriva ner i sin bok”.

Därför hade Nelson nog älskat faktaboken *Myrorernas rekordbok*. Textförfattaren Katja Bargum

Medsols från övre vänstra hörnet: Baggens koja med illustration av Irmelin Sandman Lilius och formgivning av Rabbe Sandelin; uppslaget "Den listigaste myran" ur Myrornas rekordbok som i likhet med När farmor flög illustrerats av Jenny Lucander; Maija Hurmes omslag till Alla mina sista.

har tidigare skrivit en doktorsavhandling om myror samt (tillsammans med Heikki Helanterä) fackboken *Myrornas hemliga liv* (2019) och läsaren kan alltså anta att de fakta som presenteras är korrekta. Samtidigt lyckas Bargum förmedla informationen på ett humoristiskt och enkelt sätt – utan att för den skull tilltala barnläsaren på ett nedlåtande vis. Boken presenteras som en rekordbok, där bland andra den snabbaste, den listigaste och den mest långlivade myran får varsitt uppslag.

Formgivningen är luftig, vilket gör faktatexten lätt att läsa och ta till sig. Korta texttrutor varvas med skojiga pratbubblor och bilderna ges stort utrymme. Jenny Lucander skapar magiska miljöer i sina illustrationer – som naturligtvis kryllar av myror. Här får det nyfikna och vetgiriga barnet gotta sig i nördiga detaljer om myror av alla de slag.

Även **Sanna Tahvanainen** (text) och **Emelie**

Gårdeler (bild) tar i bilderboken *Vilja och valen* fasta på barnets nyfikenhet. Här är det Vilja som är besatt av valar och ska få se en dröm bli verklighet då hon med sin moster ska på valsafari i Tromsø. Det går inte helt som planerat, men tack vare sin fyndighet och kunskap om valar får Vilja se en val ändå.

Utän att vara en egentlig faktabok tas barnets intresse för att samla och kategorisera upp också i bilderboken *Alla mina sista* av **Maija Hurme** (text och bild). Berättaren är ett barn i förskoleåldern vars samling läsaren får ta del av: "Jag samlar på allt som är sist. Jag hittar mina sista i skogen, hemma, på stan. [...] I den här boken har jag samlat alla mina sista."

Boken är uppbyggd som ett fotoalbum eller en scrapbook med bilder av olika "sista", stora som små. Allt från den sista stunden i mammas mage och

skogens sista träd till det sista paret rena strumpor. Minnena är fastsatta med tejp och indelade enligt olika kategorier skrivna på små bitar målartejp, som ”Spännande sista” och ”Sista som fattas”. Bland de olika sista ryms en enorm variation och allt från ensamhet och fattigdom till döden tas upp. Hurmes stämmingsfulla illustrationer i akvarell och krita går ofta i gråton och bygger upp en sorgsen känsla i boken, även om också förväntansfulla och efterlängtade sista ryms med.

Alla mina sista är avskalad, men öppnar upp för flera djupare diskussioner: Lite som när man bläddrar i ett fotoalbum och berättelser växer fram ur sidorna. På samma sätt kan läsaren också fokusera på olika bilder från gång till gång och boken inspirerar således till flera olika läsningar.

En annan bok som är uppbyggd enligt tanken att läsaren styr läsningen är *Här är alla andra* av **Mimi Åkesson** (text) och **Linda Bondestam** (bild). Boken, som är textförfattaren Åkessons debut, är ett slags vimmelbok – orden är få och varje upplägg kryllar av karaktärer och intressanta detaljer. Liksom *Alla mina sista* är det här en bok att läsa tillsammans för att varje gång upptäcka nya spår att följa. Det finns ingen tydlig röd tråd eller berättelse som knyter ihop uppslagen – vilket uppmuntrar läsaren att bläddra fram och tillbaka.

Varje uppslag delas in i två sidor – med ”alla” på den ena sidan och ”alla andra” på den bredvid. Förhållandet mellan de två sidorna varierar – de kan vara motsatspar eller komplettera varandra. Bilderna är detaljrika – som sig bör i en vimmelbok – och Bondestam lyckas rita in en stor mångfald i karaktärerna. I den här boken kan nog de flesta hitta någon karaktär att känna igen sig i, då varje uppslag avbildar personer i en massa olika färger och former.

Texten i såväl *Alla mina sista* som *Här är alla andra* är enkel. Den utgörs av ett ord eller en mening per bild och blir således en ram för hur bilden ska läsas. Det enkla formatet till trots tas också svåra ämnen upp och bjuder in till diskussion mellan barn- och vuxenläsaren på barnets egna villkor.

Nostalgin som drivande kraft

Debutanten **Karin Filéns** mellanåldersroman *Alla mina katastrofer* handlar om sommarlovet innan

högstadiet. Kärnan i berättelsen är huvudpersonen Sandras oro för det nya – hur hon ska passa in i det sammanhang en ny skola innebär.

Temat är inget nyskapande, men ett annorlunda drag får texten genom att handlingen utspelar sig år 1986. Den lockande titeln till trots drabbas huvudpersonen ändå inte av några större katastrofer, inte ens med tonårsögon mätt, och texten saknar djup. Det är för mycket som händer och kommenteras i förbifarten, som pedofilen på stranden eller Jennys mammas *fatshaming*. Överlag saknas en tydlig berättelse, i boken skildras snarare fragmentariska händelser och stämningar.

Nostalgin känns igen från serier som *Stranger Things*, som också utspelar sig på 1980-talet. Men medan inslag av tidsenlig populärkultur fungerar bra i multimodala medier blir det lite väl påtagligt i Filéns roman, där tidsmarkörer som Tjernobyli, hårmascara och MacGyver haglar tätt. Tillslut får man känslan av att okej – vi har fattat att det handlar om 1980-talet!

Nostalgisk är även *Lejon kommer* av **Sanna Sofia Vuori** (text) och **Cara Knuutinen** (bild). Bilderboken är en fortsättning på grävlingserien som inleddes med *Grävling borta 2020*. I *Lejon kommer* firas det jul hemma hos barnet Tildes mormor och morfar. Berättelsen återges ur mjukdjuret Grävlingens perspektiv och handlar om hur barnet får ett nytt mjukdjur, Lejon, i julklapp. En ganska traditionell berättelse, där Grävling efter den inledande svart-sjukan accepterar Lejon och alla blir kompisar.

Den nostalgiska stämningen skapas främst genom illustrationerna – i bild syns en ’riktig jul’ med mjuka snödrivor, havrekärve upphängd för småfåglarna och morföräldrarnas gammalmodiga hem med kopparkittel och kökssoffa. Estetiken för tankarna till böcker som Astrid Lindgrens *Jul i Bullerbyn* med bilder av Ilon Wikland och Elsa Beskows *Petter och Lottas jul* och för alltså tillbaka läsaren till en svunnen – och kanske bättre – tid. Även om en surfplatta förekommer i berättelsen är det nämligen främst lek utomhus med mjukdjuren som gäller för barnet, vilket kan ses som en kommentar till den tendens som råder där barn leker allt mindre och surfar allt mera. Frågan här blir snarast om målgruppen är barn eller nostalgiska far- och morföräldrar?

Medsols från övre vänstra hörnet: Benni och skrivmaskinen av Elin Löf; Cara Knuutins luciagrävling i Lejon kommer; svinotta i God morgon rymden av Linda Bondestam; Sanna Mander har gett gestalt åt Spiggen i Dikter för små öron; omslaget till Adjutantens hemlighet är signerat Ludvig Sandbacka.

Hemligheter och mysterier

Deckargenrens popularitet har de senaste decennierna ökat explosionsartat. En teori är att vi i en orolig tid gillar tryggheten i att deckare alltid löser sig på slutet. Även i barn- och ungdomslitteraturen är mysterier ett populärt tema. I den finlandssvenska utgivningen är det flera böcker som bygger på mysterier och hemligheter – i *Hundra dagar hemma* försöker Nike reda ut fallet med den nedbrunna simhallen och i *Giraffens hjärta är ovanligt stort* är det mysteriet med den försvunna mamman som ska

lösas. **Sebastian Nyberg** har i *Adjutantens hemlighet* i sin tur skrivit en renodlad deckare för mellanåldern.

Efter debuten med ungdomsromanen *Rigelstenen* erövrar Nyberg ny mark genom denna medryckande barndeckare. Liksom i *Rigelstenen* kretsar berättelsen kring historiska händelser, i detta fall legenden om "Finlands pris" – alltså en guldkista som ryssarna antas ha betalat för Sveaborgs kapitulation.

Händelseförloppet inleds med att Malin köper en samling gamla dagböcker på en marknad i Killinkoski. En obehaglig man försöker köpa böckerna

av henne, vilket får sin förklaring då en av böckerna visar sig vara skriven av adjutant Erik Oxhjerta år 1808 och bära på hemligheter barnen inte ens kunnat drömma om. När det klarnar att även skumma personer försöker lösa adjutantens hemlighet och hitta guldkistan fylls de fyra kusinerna Axel, Malin, Benjamin och Isabelles sommarlov av både spänning och dramatik.

Ett långt sommarlov på mormors stuga som blir spännande och till och med skrämmande är en premis som kan kännas igen från de klassiska Femböckerna av Enid Blyton. Även i Nybergs roman är huvudpersonerna fyra barn och en hund: kusinerna och deras hund Moses. *Adjutantens hemlighet* är på många sätt en typisk barndeckare där allt också (på något plan) löser sig till slut, men den är inte mindre fängslande för det.

Eva Höglund har i *Kompisdeckarna: Den farliga lasten* skrivit en konventionell barndeckare. Även in detta fall med fyra barn (fast utan hund) som huvudpersoner. Barnen Markus, Andrea, Erik och Elise har redan hjälpt polisen ta fast brottslingar tidigare och kommer i *Den farliga lasten* igen några skummisar på spåret. Ledtrådarna ringlar sig över hela Åbo – inklusive S:t Olofsskolan där Markus går – och leder dem slutligen till en narkotikaliga som är eftersökt av polisen.

Höglunds deckare bygger helt på att barnen av slumpen gång efter gång råkar höra eller se sådant som leder dem närmare fallets kärna. Som en typisk pusseldeckare kan läsaren långt innan huvudpersonerna räknar ut hur trådarna kommer att knytas ihop. Själva intrigen lyckas ändå intressera, däremot är språket stelt och speciellt det som ska föreställa barnens ord och tankar klingar falskt.

Berättelsen är starkt förankrad i finlandssvensk kultur – inte bara rent geografiskt i och med att den utspelar sig i Åbo, utan också genom användningen av finlandismer som ”knoka” (hårknut).

Elin Löf debuterar med bilderboken *Benni och skrivmaskinen* som textförfattare efter att tidigare ha illustrerat Ellen Strömbergs texter. Liksom Nyberg bygger Löf sin berättelse kring ett mysterium som härstammar från en förfluten tid.

Handlingen utspelar sig främst hemma hos Bennis fammo – som egentligen är hans morfars nästan hundraåriga mamma, ”men det låter inte riktigt

klokt tycker Benni, så han säger bara fammo”. Fammo bor i ett riktigt kråkslott där det finns en massa intressant att göra: ”Vattna blommor, kattgosa eller spela Harry Potter-musik på tramporgeln”. Det bästa är ändå att höra fammo läsa i faffas gamla dagböcker, eftersom Benni bara han träffa faffa en gång innan han dog.

Faffa skrev varje dag på sin gamla skrivmaskin som ingen längre får röra. Det är ändå något mystiskt över skrivmaskinen och Benni är helt säker att han en dag hör den smattra på övervåningen fast ingen är där.

Även om berättelsen kretsar runt faffas skrivmaskin är det svårt att sätta fingret på vad boken egentligen handlar om. I *Benni och skrivmaskinen* diskuteras döden, krig och smartklockor i förbifarten, berättelsen ger inte utrymme för en djupare diskussion utan hastar snabbt vidare. Eventuellt hade boken dragit fördel av en mera avskalad berättelse.

Illustrationerna är Löfs styrka – den mystiska känslan byggs upp av de dova tonerna i fammos hem. Likaså byggs förväntningarna upp genom försättsbladen, där fammos tapet går över i en bokhylla. Samtidigt lämnar också illustrationerna en del att önska, som det fåniga i att fammo läser faffas dagbok upp och ner så att läsaren också ska se texten. Löfs storögda karaktärer ser dessutom konstant trötta eller ledsna ut, vilket inte riktigt går ihop med bokens handling.

Löfs debut har potential, men liksom Maria Lassén-Seger konstaterar i sin recension (*Hufvudstadsbladet* 16.6.2022) behöver Löf ännu mogna något som berättare.

För de riktigt små

Dikter för små verkar vara populärt i Svenskfinland. I Hanna Lundströms rasselpassel-serie har tre volymer utkommit sedan 2015 och även Annika Sandelin har tagit sig an genren i *Om jag fötts till groda* (2019), bland andra.

Det senaste tillskottet är **Nina Grans** (text) och **Sanna Manders** (bild) *Dikter för små öron*. Debutanten Gran behandlar i sina texter olika mer eller mindre bekanta djurfigurer ur barnets värld – som Lipsillen, Latmasken och Snorvalpen. Dikterna bygger på lekar med ord i sann Lennart Hellsing-

anda och Sanna Manders färgglada illustrationer bidrar till den lekfulla stämningen i boken. Den finstilta texten skvallrar om att tanken är att den vuxna ska läsa medan barnet lyssnar och ser på bilderna.

Linda Bondestam har i *God morgon rymden* skrivit och illustrerat en fristående uppföljning till *God natt på jorden* (2021), ur vilken bland andra barnet Hjärtesmulan och dess komiskt utmattade föräldrar känns igen. Även formgivningen knyter ihop de två böckerna. Dels är det samma lilla format, dels används sidor med hål eller av olika storlek i båda böckerna – i stil med Tove Janssons klassiker *Hur gick det sen?*

Medan *God natt på jorden* handlar om Hjärtesmulans sovrutiner är det morgonrutinerna som fungerar som ram för *God morgon rymden*. Berättelsen späckas av humor som snarast är riktad till den vuxna medläsaren, som pappans förstörda uppsyn när han blir väckt klockan 04:09 eller mammas uppgivna ”Andas djupt” då hon blir beskjuten med ketchupflaskan. Samtidigt finns här också härligt barnlig humor och boken tilltalar alltså såväl barn som vuxen.

Morgonbestyren utvecklas i barnets fantasi till berättelser om hungriga rymdvarelser och dansande rymdmonster. Pappa blir till Jabbelibabba (en karikatyr av Star Wars-figuren Jabba the Hutt) och morgonbadet blir ett dopp i ett svart hål. Både i text och bild görs ett flertal referenser till berättelser om rymden – i boken figurerar till exempel hunden Lajka och stjärnskottet Karin Gagarin. Dessa detaljer bidrar till det humoristiska draget och blir dessutom en öppning för diskussion med det rymdintresserade barnet.

I vanlig ordning utnyttjar Bondestam för- och eftersättsbladen för berättelsen som alltså sträcker sig från pärm till pärm. Sidorna är färgsprakande och en stor del av berättandet sker just i illustrationerna. Den sparsamma texten ger utrymme för att verkligen ta in bilderna i all sin prakt.

Ett intressant experiment utgör *Draken som ville hitta hem*, som är skriven i syfte att fungera som stöd för språkinläring. I boken tappar draken Drotten minnet på grund av en citron som faller i huvudet på honom. Draken försöker sedan, genom att jämföra sig själv med andra djur, minnas vem han är och var han bor.

Boken är skriven av talterapeuterna **Linn Sjöholm**, **Anne-Marie Burman** och **Sofia Lyttbacka** och innehåller förutom de egentliga illustrationerna ”bilder som stöd för barnets uttrycksförmåga, språkförståelse och berättandeförmåga”. **Petronella Bergfors** illustrationer i kollageteknik är luftiga och enkla, men varför en bildbok behöver innehålla ett skilt bildstöd går ändå över min förståelse. Man kan förstås också diskutera huruvida liknande pedagogiska verktyg alls ska behandlas som skönlitteratur eller om de är rakt av just läromedel.

En tanke

Det är egentligen intressant hur lite smarttelefoner figurerar i samtida barn- och ungdomslitteratur, med tanke på hur stor del av barns och ungas vardag dessa ändå upptar. Visst skymtar en pekplatta i *Lejon kommer* och en smarttelefon i *Vilja och valen*, men de tar inte mera utrymme än så. I *Benni och skrivmaskinen* håller föräldrarna koll på Benni genom hans smartklocka, medan farmor har en pekplatta – som ändå är mindre intressant än farfars gamla skrivmaskin. I de flesta bilderböcker finns smarttelefoner och pekplattor inte alls.

I romanerna *Vi ska ju bara cykla förbi* och *Hundra dagar hemma* finns mobiler med på ett någorlunda naturligt sätt. Telefonerna markerar också tiden genom vad de används till: Instagram och den digitala kommunikationskanalen för skolor, Wilma. Mest äkta känns kanske telefonanvändningen i *Den farliga lasten* och *Adjutantens hemlighet*, i vilka barnen aktivt använder sina apparater. I *Adjutantens hemlighet* kommenteras också hur barnens föräldrar konfiskerar telefonerna om kvällarna för att begränsa användningen och hur detta gör Axel sur eftersom han är ”säker på att hans kompisar fick använda sina telefoner så mycket de ville, medan han själv var tvungen att umgås med sin lillasyster och sina yngre kusiner”.

Det är inte så att jag saknar elektroniken i böckerna – tvärtom skulle det ju knappast bli särskilt spännande berättelser om protagonisterna satt och kollade Youtube flera timmar i sträck. Karin Filén undviker hela problemet genom att placera hand-

Amanda Chanfreau

lingen i sin roman på 1980-talet och likaså utspelar sig *Giraffens hjärta är ovanligt stort* i något slags magisk parallell verklighet där man inte alls verkar ha telefoner eller annan modern teknologi utan fortfarande skickar brev till varandra.

Samtidigt kan jag inte undkomma känslan av att böckerna skildrar hur författarna önskar att barnens verklighet såg ut – med lek och berättelser snarare än skärmstirr (eller är det min egen önskan jag projicerar här?). Detta gäller för övrigt inte bara barnen – inte heller de vuxna i böckerna är lika upptagna av sina telefoner som vuxna i verkligheten. Bristen på elektronik kan med andra ord läsas som en kommentar och önskan om en annorlunda verklighet.

Dulcis in fundo – avslutningsvis

Speglar barnlitteraturen då den verklighet vi lever i? På vissa plan, absolut! Några starka tendenser i årets finlandssvenska barn- och ungdomslitteratur är ändå svåra att skönja. Det som märks tydligt är däremot den bredd den finlandssvenska litteraturen innehar. Utgivningen rymmer allt från poesi för de minsta till litteratur för ungdomar och unga vuxna – vilket med tanke på antalet utgivna böcker är en bragd.

Det är fint att se flera debutanter kasta in sig på fältet – här finns lovande potential. Samtidigt fortsätter de etablerade författarna och illustratörerna att producera kvalitativ litteratur. De många priser- och nomineringarna skvallrar också om den höga kvalitet finlandssvensk barnlitteratur faktiskt håller.

SARA POLLESELLO

Litteratur

- Bargum, Katja & Lucander, Jenny: *Myrornas rekordbok*, Förlaget M
- Bergfors, Petronella, Burman, Anne-Marie, Lyttbacka, Sofia & Sjöholm Linn: *Draken som ville hitta hem*, Bildbabbel
- Bondekam, Linda: *God morgon rymden*, Förlaget M
- Bondekam, Linda & Åkesson, Mimi: *Här är alla andra*, Förlaget M

- Chanfreau, Amanda & Chanfreau, Sofia: *Giraffens hjärta är ovanligt stort*, Schildts & Söderströms
- Filén, Karin: *Alla mina katastrofer*, Förlaget M
- Gran, Nina & Mander, Sanna: *Dikter för små öron*, Förlaget M
- Gyllenberg, Matilda & Sann, Maria: *Hundra dagar hemma*, Förlaget M
- Gårdeler, Emelie & Tahvanainen, Sanna: *Vilja och valen*, Schildts & Söderströms
- Hurme, Maija: *Alla mina sista*, Schildts & Söderströms
- Höglund, Eva: *Kompisdeckarna 2: Den farliga lasten*, Scriptum
- Johansdotter, Henna: *Sömnlandet*, Förlaget M
- Klingenberg, Malin & Sann, Maria: *Skelettet*, Schildts & Söderströms
- Knuutinen, Cara & Vuori, Sanna Sofia: *Lejon kommer*, Förlaget M
- Lucander, Jenny & Sandelin, Annica: *När farmor flög*, Förlaget M
- Löf, Elin: *Benni och skrivmaskinen*, Schildts & Söderströms
- Möller, Wilma: *Kaamos. En andra chans*, Schildts & Söderströms
- Nyberg, Sebastian: *Adjutantens hemlighet*, Schildts & Söderströms
- Sandman Lilius, Irmelin: *Baggens koja*, Litorale

Övrig utgivning

- Appelgren, Tove & Savolainen, Salla: *Vesta Linnéa i mänskenet*, Förlaget M
- Arnkil, Eja: *Musen Hummus*, Litorale
- Aumanen, Tanja & Granqvist, Hanna: *Tor och gråten*, Scriptum
- Denysenko, Larysa & Foya, Masha: *Maja och hennes vänner*, Förlaget M
- Enoranta, Siiri: *Stormsommars*, Förlaget M
- Gripenberg, Margareta: *Katten Esmeralda och Maggi på äventyr i Hangö*, Litorale
- Hella, Filippa, Jaakkola, Kirsi & Pajunen-Kyynäräinen, Sanna: *Färgbad*, Scriptum
- Klingenberg, Malin & Sandin, Margareta: *Tims tand*, Schildts & Söderströms
- Klingenberg, Malin & Sandin, Margareta: *Lådbilen*, Schildts & Söderströms
- Klingenberg, Malin & Sandin, Margareta: *Hannas hamster*, Schildts & Söderströms
- Kunnas, Mauri: *Vikingar!*, Förlaget M
- Valtiala, Nalle: *Svart saga*, Litorale